

Pembinaan Indikator Konstruk Sosioekonomi Bagi Mengukur Kesejahteraan Penduduk Dalam Kawasan Pinggiran Wilayah Metropolitan Lembah Klang-Langat, Malaysia

Development of Socioeconomic Constructs Indicator to Measure the People's Well-being in the Metropolitan Sub-urban Region Klang-Langat Valley, Malaysia

Irfan Azim Mohd Zanuddin*, Yazid Saleh & Hanifah Mahat
Jabatan Geografi & Alam Sekitar, Fakulti Sains Kemanusiaan
Universiti Pendidikan Sultan Idris, 35900 Tanjong Malim, Perak.
*emel: azim_2422@yahoo.com

Received: 4 June 2018; Accepted: 11 July 2018; Published: 31 October 2018

Abstrak

Artikel ini bertujuan menganalisis dan membina indikator bagi kesejahteraan hidup penduduk di kawasan pinggiran berdasarkan konstruk sosioekonomi. Pendekatan kuantitatif dengan menggunakan perisian SPSS dan AMOS telah digunakan dalam kajian ini. Pemilihan saiz persampelan adalah seramai 400 orang responden berdasarkan kepada pendapat yang digunakan oleh pengkaji yang lalu mengikut saiz populasi bagi menjalankan analisis pengesahan faktor. Responden yang dipilih merupakan ketua isi rumah dan menetap di kawasan pinggiran Wilayah Metropolitan Lanjutan (WML) Lembah Klang-Langat. Data dianalisis dengan menggunakan analisis faktor iaitu analisis faktor penerokaan (EFA) dan analisis faktor pengesahan (CFA). Hasil kajian menunjukkan selepas EFA dan CFA digunakan, hanya 2 sub konstruk daripada konstruk sosioekonomi dan 6 item yang mempunyai nilai kesahan yang tinggi iaitu CR melebihi 0.6. Dua sub konstruk sosioekonomi ialah i) sosial, dan ii) ekonomi. Analisis ini menunjukkan bahawa model pengukuran memenuhi kriteria pengukuran bagi mengukur kesejahteraan bagi kawasan pinggiran. Dapatan kajian juga menunjukkan nilai indeks padanan adalah bersamaan dengan $p=0.000$, nilai relatif chi-square bersamaan dengan 3.553, 0.991 bagi nilai GFI, 0.983 bagi nilai CFI, 0.968 bagi nilai TLI dan RMSEA bersamaan 0.051. Justeru itu, dapatan kajian ini memberikan penyediaan idea untuk penyelidikan yang boleh digunapakai oleh penyelidik pada masa akan datang bagi bidang ini dalam melihat sosioekonomi di kawasan pinggiran.

Kata kunci indikator, kesejahteraan penduduk, wilayah metropolitan pinggiran

Abstract

This article aims to analyze and develop indicators about wellbeing of people in the suburbs based on socio-economic constructs. The quantitative approach using SPSS and AMOS software has been used in this study. Sample size selection is 400 respondents based on an opinion used by previous researches to carry out factor validation analysis. The selected respondents are the head of the household and reside in the Extended Metropolitan Region (EMR) of Klang-Langat Valley. The data were analyzed by using factor analysis such as the exploration factor analysis (EFA) and confirmation factor analysis (CFA). The results showed after using EFA and CFA only two subconstructs of socioeconomic constructs and six items with high validity value of CR exceeding 0.6. The two socioeconomic constructs are i) social and ii) economic. This analysis shows that the measurement model meets the measurement criteria for measuring the wellbeing of the peripheral area. The finding also show that the corresponding index value is $p=0.000$, 0.991 for GFI, 0.983 for CFI, 0.968 for TLI and RMSEA value is 0.051. Hence, this research finding provides an idea for research that can be applied by future researcher in observing the socioeconomics in the periphery.

Keywords indicator, people's wellbeing, extended metropolitan region

PENGENALAN

Proses transformasi kian pesat membangun di sekitar wilayah metropolitan di Asia Tenggara. Transformasi bandar telah membentuk pola petempatan di kawasan pinggiran wilayah metropolitan lanjutan (WML) di kebanyakan negara contohnya bagi negara Singapura, Malaysia dan Indonesia. Berdasarkan kajian Jones (2014), proses transformasi yang paling pesat di Malaysia ialah di Kuala Lumpur yang merupakan pusat bandar dan merebak ke kawasan pinggirnya seperti Selangor dan pinggir bandar yang lain termasuk Lembah Klang. Transformasi merupakan satu proses perubahan serta penerapan ciri-ciri bandar terhadap sesebuah kawasan dan proses ini akan melibatkan penghijrahan masuk penduduk luar bandar, perubahan aktiviti ekonomi, perkembangan kawasan bandar, pertambahan penyediaan kemudahan pembandaran, perubahan sosial, nilai dan sifat masyarakat tradisional kepada masyarakat moden serta perubahan guna tanah keseluruhannya (Jabatan Perancangan Bandar dan Desa Semenanjung Malaysia, 2016). Proses transformasi yang berlaku menyebabkan berlakunya asakan demi asakan perebakan sehingga ke kawasan pinggir bandar (Samruhaizad, 2015). Secara amnya, terdapat beberapa petunjuk yang boleh digunakan bagi menggambarkan transformasi yang berlaku iaitu perubahan guna tanah, pengangkutan, infrastruktur, sosioekonomi dan kependudukan (Christiaensen, Weerdt, & Todo, 2013; Katiman, 2006; Shahrudin, Lim, & Abdul Samad, 2004; Wan Maznah, Rosniza Aznie, & Azahan, 2016).

Kawasan pinggir bandar merupakan sebuah entiti yang kompleks iaitu sebagai kawasan pertanian yang mengalami percampuran yang sangat kuat dengan kegiatan industri, pengembangan perumahan dan guna tanah yang lain (McGee, 1991). Jika ditinjau keadaan sebelum ini, pembangunan kawasan luar bandar lebih bersifat tradisional dan dilabel sebagai kawasan kemiskinan (Yahaya Ibrahim, 2002 ; Haryati & Nurasyikin, 2013). Walau bagaimanapun, kawasan pinggiran ini penting bagi penduduk yang menetap di luar bandar kerana berperanan dalam meningkatkan taraf hidup kerana kawasan pinggiran berfungsi sebagai pusat dagangan dan perniagaan (Jabatan Perancangan Bandar dan Desa Semenanjung Malaysia, 2016).

Zon peri bandar atau zon desakota dalam WML merupakan kawasan transisi yang menjadi fokus bagi pelbagai interaksi untuk ekonomi wilayah berkenaan. Kebanyakan kawasan pinggiran metropolitan di Asia Tenggara memperlihatkan enam ciri utama Katiman (2006) iaitu kawasan yang padat dengan penduduk dengan melakukan aktiviti primer khususnya pertanian, pertambahan yang pesat pekerja sektor bukan primer, tahap penyediaan infrastruktur yang baik, bekalan sumber manusia yang murah dan pelbagai, mobiliti barangan yang kondusif dan wujudnya tanggapan 'kelabu' dalam kalangan pemerintah sehingga menyebabkan kurangnya perhatian yang diberikan. Antara faktor pemacu yang penting mendorong kepada kemunculan kawasan desakota ialah peralihan sektor dari aktiviti pertanian ke bukan pertanian terutamanya industri pembuatan di bandar-bandar dan kampung-kampung berdekatan dengan bandar utama; dari segi laluan pengangkutan efektif yang menjadi penghubung kawasan bandar dan luar bandar seperti pengangkutan jalan raya dan jalan kereta api (Katiman, 2006; McGee, 1991; Tommy, 2009).

Meskipun transformasi kebiasaannya dilihat membawa perubahan positif tetapi dalam masa yang sama, kadangkala ianya memberi implikasi negatif terhadap pembangunan kerana kurangnya persediaan penduduk tempatan dalam proses menerima perubahan akibat daripada pembangunan (Samruhaizad & Jamaluddin, 2012). Oleh itu, sesebuah masyarakat itu perlu bersedia dengan proses perubahan yang diterima kerana kadangkala kemajuan ekonomi melebihi kemampuan persekitaran fizikal untuk mengekalkan kelestariannya. Justeru itu, artikel ini bertujuan untuk menganalisis dan membina indikator bagi kesejahteraan hidup penduduk di kawasan pinggiran berdasarkan konstruk sosioekonomi.

KONSTRUK TRANSFORMASI DESA BANDAR

Proses penentuan set indikator konstruk transformasi desa bandar terdiri daripada beberapa konstruk dan salah satunya adalah konstruk bagi sosio ekonomi. Kajian ini dibentuk dengan dua kaedah iaitu dibangunkan dengan sendiri dan dipilih berdasarkan konstruk daripada kajian terdahulu. Bahagian seterusnya akan mengupas kajian literatur konstruk tersebut.

Sosioekonomi

Menurut Katiman (2001), pembandaran merupakan suatu proses penumpuan penduduk mendiami sesuatu kawasan yang dianggap bandar. Kini, masyarakat lebih suka menetap di kawasan bandar kerana mobiliti kepada ruang ekonomi dan sosial lebih luas berbanding berada di luar bandar. Sejak kebelakangan ini, proses rebakan bandar berlaku dengan pesat. Ini akan memberi kesan kepada perkembangan kawasan desa

dan bandar kecil yang terletak di zon luaran wilayah metropolitan seperti Banting, Salak Tinggi, Sungai Pelek, Banting, Tanjung Sepat, Jenjarum, Telok Panglima Garang, Semenyih, Dengkil, Sepang dan Nilai di Koridor Selatan Selangor; dan Rawang, Serendah, Batang Berjuntai, Batang Kali dan Rasa di Koridor Utara Selangor. Dengan kadar pertumbuhan penduduk rata-rata tinggi melebihi 6.0 peratus (bagi tempoh 1991-2000-2010) (Katiman et al., 2010) kadar ini jauh mengatasi kadar pertumbuhan penduduk Kuala Lumpur bagi tempoh yang sama. Hal ini menunjukkan bahawa zon pinggir ini sedang mengalami pembandaran yang pesat. Pembandaran telah mempercepatkan proses transformasi desa-bandar di WML Lembah Klang-Langat.

Menurut kajian yang telah dijalankan oleh Wan Maznah et al. (2016) di Kuala Lumpur, pola perubahan pembandaran merupakan proses perubahan persekitaran di sesuatu kawasan yang melibatkan aspek ekonomi, sosial dan politik penduduk setempat. Perubahan ini dapat dilihat dari segi peningkatan jumlah penduduk, perubahan persekitaran fizikal dan perubahan guna tanah. Tambahnya lagi, tekanan di sesuatu kawasan menyebabkan berlakunya peralihan tumpuan industri, ekonomi dan perniagaan ke kawasan pinggir bandar yang mendatangkan manfaat kepada penduduk pinggir bandar. Namun demikian, kepesatan pembandaran menyebabkan berlakunya kemudahterancaman dari aspek ekonomi seperti peningkatan kos hidup dan peningkatan sewa rumah termasuklah nilai harga tanah.

Keadaan sosial kawasan pinggir bandar juga cenderung untuk mempamerkan ciri-ciri yang unik terutamanya berpegang teguh dan beramal dengan ajaran agama kerana amalan beragama dapat membantu mengawal gejala sosial dan jenayah daripada berleluasa (Rozana, 2007). Pembandaran yang pesat telah merubah bukan sahaja guna tanah malah corak sosial dan ekonomi penduduk terutama di kawasan pinggir (Katiman et al., 2010). Dalam kajian ini juga, Katiman et al. (2010) turut menekankan kesan pembandaran kepada kehidupan kelompok masyarakat khususnya masyarakat pinggir bandar dari segi kesihatan mahupun dari segi sosial. Kedudukan komposisi kaum dalam sesuatu kawasan juga dapat meningkatkan kesejahteraan sosial dalam melakukan aktiviti harian. Kajian Haris (2004), melihat aspek sosial sebagai salah satu pengukuran bagi pembangunan di kawasan bandar mahupun pinggir bandar. Baginya, masalah sosial seperti jenayah disebabkan oleh ketidakseimbangan dari segi pendapatan, mobiliti sosial, penghijrahan penduduk dari luar bandar ke bandar serta hubungan kekeluargaan memainkan peranan yang besar dalam peningkatan kadar jenayah.

METOD KAJIAN

Kajian ini menggunakan reka bentuk kajian kuantitatif dengan menggunakan soal selidik sebagai instrumen kajian. Pemilihan kaedah kuantitatif ini kerana melibatkan responden yang ramai, lebih luas dan menyeluruh (Ary, Jacobs, & Asghar, 2002).

Populasi dan Sampel

Populasi kajian adalah melibatkan penduduk di sekitar 15 kawasan pinggir WML Lembah Klang-Langat berdasarkan Katiman (2006) iaitu Semenyih, Beranang, Mantin, Nilai, Salak Tinggi, Dengkil, Banting, Telok Panglima Garang, Kuala Selangor, Bukit Beruntung, Serendah, Batang Kali, Rasa, Kuala Kubu Bharu dan Hulu Bernam. Berdasarkan data bancian penduduk yang telah dikeluarkan pada tahun 2010, jumlah keseluruhan penduduk bagi lima belas kawasan kajian ialah seramai 548,424 orang. Daripada jumlah bilangan tersebut, bilangan sampel minimum yang disarankan berdasarkan jadual Krejcie dan Morgan (1970) adalah seramai 387 orang. Justeru, kajian ini menetapkan bilangan responden seramai 400 orang dan pecahan sampel mengikut kawasan seperti di Jadual 1. Responden yang dipilih merupakan ketua isi rumah.

Jadual 1 Bilangan responden mengikut kawasan

Bil	Kawasan	Bilangan Penduduk (Orang)	Bilangan Sampel (Orang)	Peratus (%)
1.	Semenyih	49,076	36	9
2.	Beranang	163,560	119	29.8
3.	Mantin	25,341	19	4.8
4.	Nilai	38,612	28	7.0
5.	Salak Tinggi	21,764	16	4.0
6.	Dengkil	6,066	4	1.0
7.	Banting	26,062	19	4.8
8.	Telok Panglima Garang	6,504	4	1.0
9.	Kuala Selangor	11,649	9	2.3
10.	Bukit Beruntung	40,877	30	7.5
11.	Serendah	83,099	61	15.3
12.	Batang Kali	32,783	24	6.0
13.	Rasa	2,999	2	0.5
14.	Kuala Kubu Bharu	13,361	10	2.5
15.	Hulu Bernam	26,671	19	4.8
Jumlah Besar		548,424	400	100

Instrumen Kajian

Kajian ini merupakan kajian tinjauan dengan menggunakan instrumen soal selidik. Dalam konteks ini, kaedah tinjauan soal selidik dipilih untuk memperoleh data mengenai konstruk sosioekonomi (Jadual 2 dan 3). Instrumen kajian yang dibina mempunyai dua bahagian iaitu bahagian latar belakang responden dan konstruk sosioekonomi. Skala pengukuran item bagi setiap pemboleh ubah adalah dengan menggunakan skala Likert 5 mata iaitu 1=Sangat tidak setuju, 2=Tidak setuju, 3=Sederhana, 4=Setuju dan 5=Sangat setuju.

Jadual 2 Item dan soalan item soal selidik

Item	Soalan item
B7_1	Saya menyedari masalah sosial yang berlaku di kawasan ini
B7_2	Kebaikan mengitar semula botol, aluminium dan surat khabar lama dapat menjana pendapatan
B7_3	Program gotong royong dapat mengeratkan hubungan antara penduduk setempat
B7_4	Kemudahan sosial dan kemasyarakatan menjadi lebih baik berbanding 10 tahun lepas
B7_5	Wujud pelbagai pusat kesihatan bagi memudahkan penduduk mendapatkan rawatan
B7_6	Pembangunan yang dilakukan pada masa kini mengambil kira keperluan generasi akan datang
B7_7	Gejala sosial berleluasa dalam kalangan remaja di kawasan ini
B7_8	Bantuan kerajaan dalam meringankan beban kewangan
B7_9	Bekerja lebih masa dapat menjana pendapatan ekoran kenaikan kos sara hidup
B7_10	Saya akan bekerja sambil jika terdapat waktu terluang terutama pada hari minggu
B7_11	Sejak kebelakangan ini, sektor primer (pertanian/penternakan) semakin kurang diusahakan

Jadual 3 Instrumen kajian

Konstruk	Sub Konstruk	Bilangan Item	Sumber Item
Sosioekonomi	Sosial	6 item	Dibina dengan diubahsuai merujuk kepada Abdul Samad (2010), Nurasyikin & Haryati (2013), Samruhaizad & Azahan (2014), Shahrudin et al., (2016) dan Yazid et al., (2017)
	Ekonomi	5 item	

Kaedah Analisis Data

Data yang digunakan dalam kajian ini dianalisis menggunakan perisian *Statistical Package for Social Science* (SPSS) versi 22.0 dan AMOS versi 20.0. Analisis data melibatkan dua peringkat. Peringkat pertama yang dijalankan adalah untuk menganalisis kebolehpercayaan. Analisis ini dilakukan terhadap setiap pemboleh ubah untuk meneliti tahap kebolehpercayaan data yang diperolehi. Analisis kedua melibatkan

analisis faktor penerokaan terhadap item-item dalam kajian bagi melihat bagaimana item-item yang digunakan dikelaskan mengikut faktor-faktor tertentu (Hair et al., 2010).

Analisis Kebolehpercayaan Dalaman

Sebelum menguji signifikan hubungan dalam model struktur, model pengukuran perlu mempunyai tahap kesahan (validity) dan kebolehpercayaan (reliability) yang memuaskan (Fornell & Larcker, 1981). Menurut Sekaran dan Bougie (2009), semakin tinggi nilai pekali Alpha Cronbach maka semakin tinggi juga kebolehpercayaan dalamannya. Merujuk kepada Jadual 4, kebolehpercayaan dengan nilai Alpha Cronbach bagi keseluruhan item adalah melebihi 0.7.

Jadual 4: Nilai kebolehpercayaan dalaman soal selidik kajian

Bahagian	Pemboleh ubah	Bil Item	Nilai Alpha Cronbach
Perumahan	Sosial	6	0.749
	Ekonomi	5	0.723

Analisis Faktor

Analisis faktor merupakan satu pendekatan statistik yang digunakan mengenalpasti, mengurangkan dan menyusun semula sebilangan besar item soal selidik ke dalam konstruk-konstruk tertentu di bawah pemboleh ubah tertentu. Analisis faktor merupakan pendekatan statistik yang digunakan untuk meringkaskan maklumat yang terdapat dalam beberapa pemboleh ubah asal kepada dimensi yang lebih kecil atau bersifat umum ke dalam konstruk-konstruk tertentu (Chua, 2014). Pendekatan untuk analisis faktor dapat dikelompokkan kepada dua pendekatan yang berbeza secara fundamental iaitu analisis faktor penerokaan (exploratory) dan analisis faktor pengesahan (confirmatory).

Tema yang digunakan dalam analisis faktor ini ialah faktor pembeban (*factor loading*) yang memberikan maklumat sejauhmanakah faktor menentukan skor ujian dibina dengan membandingkannya dengan pengukuran lain. Jika perbandingan dibuat dengan pengukuran lain yang mengukur konstruk yang sama, faktor pembeban yang tinggi memberikan bukti kesahan menumpu manakala jika perbandingan dibuat dengan pengukuran lain yang mengukur konstruk yang berbeza, faktor pembeban yang sederhana dan rendah akan memberikan bukti kesahan membeza bagi kesahan konstruk (Cohen, Manion & Morrison, 2000).

Analisis Faktor Penerokaan (*Exploratory Factor Analysis – EFA*)

Berikut merupakan hasil dapatan daripada proses penulenan konstruk berdasarkan EFA dan ujian kebolehpercayaan yang dijalankan terhadap data pra uji kajian. Analisis penulenan konstruk dijalankan terhadap pemboleh ubah kajian sosioekonomi. Tujuan analisis EFA ini dijalankan adalah untuk mengenal pasti dan menyusun semula sebilangan besar jumlah item soal selidik ke dalam komponen-komponen di bawah satu-satu pemboleh ubah tertentu dari sampel kajian yang benar-benar mewakili pemboleh ubah kajian (Hair et al., 2010). Struktur faktor yang terbentuk adalah berdasarkan dapatan maklum balas daripada sampel kajian.

Beberapa langkah dan prosedur telah dilaksanakan untuk menjalankan EFA seperti yang telah dicadangkan oleh (Comrey & Lee, 1992; Hair et al., 2006; Sekaran & Bougie, 2016). Rujuk *goodness-of-fit* bagi prosedur EFA seperti Jadual 5.

Jadual 5 *Goodness-of-fit Model Analisis Penerokaan Faktor (EFA)*

Indeks Model Analisis Eksploratori Faktor (EFA)	Nilai yang dicadangkan
<i>Ujian Barlett's Test of Sphericity</i> / χ^2 (sig. <0.005)	< 0.05
Ujian kecukupan Sampel <i>Keiser-Meyer-Olkin (KMO)</i>	> 0.06
Nilai faktor muatan (<i>Factor loadings</i>)	$\geq$ 0.50
Nilai keseragaman (<i>Communalities</i>)	$\geq$ 0.30
Nilai Eigen	$\geq$ 1.00
Nilai peratus perubahan varian	$\geq$ 8.00
% sumbangan varian terhadap faktor	$\geq$ 3.00

Sumber: Hair et al. (2006); Tabachnick & Fidell (1996); Sekaran & Bougie (2016); Comrey & Lee (1992)

Prosedur di atas telah dijalankan secara berulang kali sehingga terbentuk konstruk-konstruk yang mempunyai item tersendiri. Prosedur ini melibatkan beberapa putaran lelaran (*iterations*) item sehingga akhirnya terbentuk konstruk yang dikehendaki dan mempunyai item tersendiri.

DAPATAN KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Analisis Faktor Pemboleh Ubah Sosioekonomi

Keputusan Analisis Faktor Penerokaan (EFA) terhadap indikator transformasi iaitu sosioekonomi menjelaskan prosedur analisis korelasi anti imej menunjukkan nilai kolerasi adalah lebih daripada 0.5 dan ini memberi gambaran bahawa analisis faktor boleh diteruskan. Ukuran kecukupan persampelan *Kaiser-Meyer-Olkin* (KMO) dan *Barlett's Test of Sphericity* yang diperoleh menunjukkan nilai KMO ialah 0.832 manakala ujian *Barlett's Test of Sphericity* adalah signifikan dengan nilai Chi-Square 993.705 pada darjah kebebasan 55 (Jadual 6).

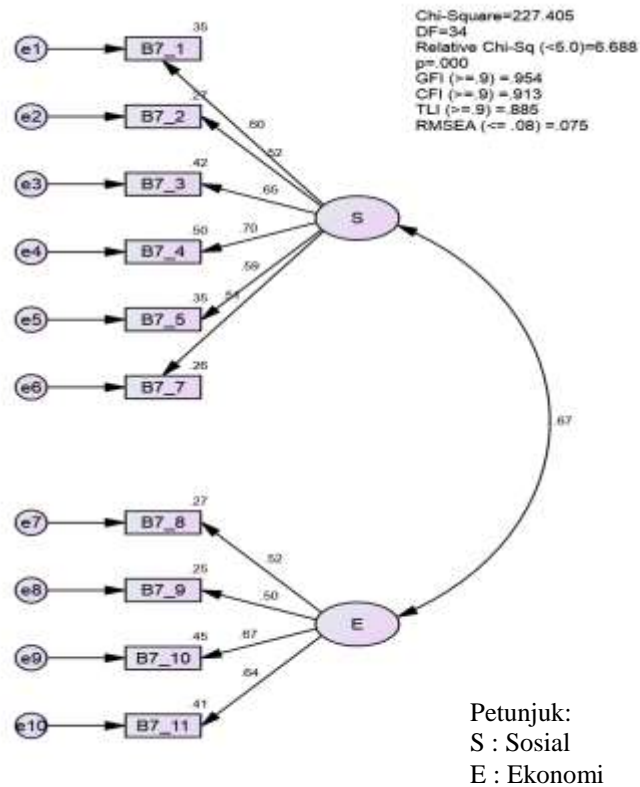
Jadual 6 Ujian kesesuaian penggunaan analisis faktor dan keseragaman item KMO dan Barlett's Test terhadap pemboleh ubah sosioekonomi

<i>Kaiser-Meyer-Olkin</i>	<i>Measure of Sampling Adequacy</i>	0.853
<i>Barlett's Test of Sphericity</i>	<i>Approx. Chi-Square</i>	2658.484
	<i>df</i>	55
	<i>Sig.</i>	.000

Analisis faktor dilakukan dengan menetapkan bilangan faktor yang bakal diekstrak kepada tiga seperti yang dikategorikan. Jadual 7 menunjukkan matriks komponen dengan putaran varimax. Kaedah putaran varimax dilakukan kerana dapat mengurangkan jumlah pemboleh ubah yang kompleks dan dapat meningkatkan hasil jangkaan. Hasil keputusan didapati bahawa item B7_6 telah digugurkan kerana mempunyai nilai '*anti-image correlation matrix*' kurang daripada 0.5. Manakala nilai B7_1, B7_2, B7_3, B7_4, B7_5 dan B7_6 tergolong dalam komponen 1 iaitu sosial manakala komponen 2 iaitu ekonomi ialah B7_8, B7_9, B7_10 dan B7_11. Nilai yang ditunjukkan dalam Jadual 7 adalah pekali atau faktor pembeban bagi setiap item yang cenderung kepada setiap faktor. Nilai ini menunjukkan hubungan korelasi antara item dengan faktor yang terbentuk dan ini merupakan kunci untuk memahami sifat faktor-faktor tersebut.

Jadual 7 Matriks komponen dengan Putaran Varimax pemboleh ubah sosioekonomi

Item	Komponen	
	Sosial	Ekonomi
B7_1	.569	
B7_2	.668	
B7_3	.689	
B7_4	.744	
B7_5	.605	
B7_7	.587	
B7_8		.546
B7_9		.558
B7_10		.773
B7_11		.790

Rajah 1 Analisis faktor terhadap konstruk sosioekonomi

Analisis Faktor Pengesahan Sosioekonomi

Analisis Faktor Penerokaan Sosioekonomi adalah melibatkan kesepadanan model kongenerik satu faktor, model analisis faktor pengesahan peringkat kedua kependudukan serta penilaian kesahan konstruk kajian sosioekonomi.

Penilaian Kesepadanan Model Kongenerik Satu Faktor

Proses modifikasi indeks dilakukan ke atas model kongenerik satu faktor CFA bagi dua dimensi sosioekonomi iaitu sosial dan ekonomi. Jadual 8 menunjukkan nilai ketepatan model kongenerik satu faktor sosioekonomi. Dapatan menunjukkan setiap dimensi menepati nilai petunjuk diterima.

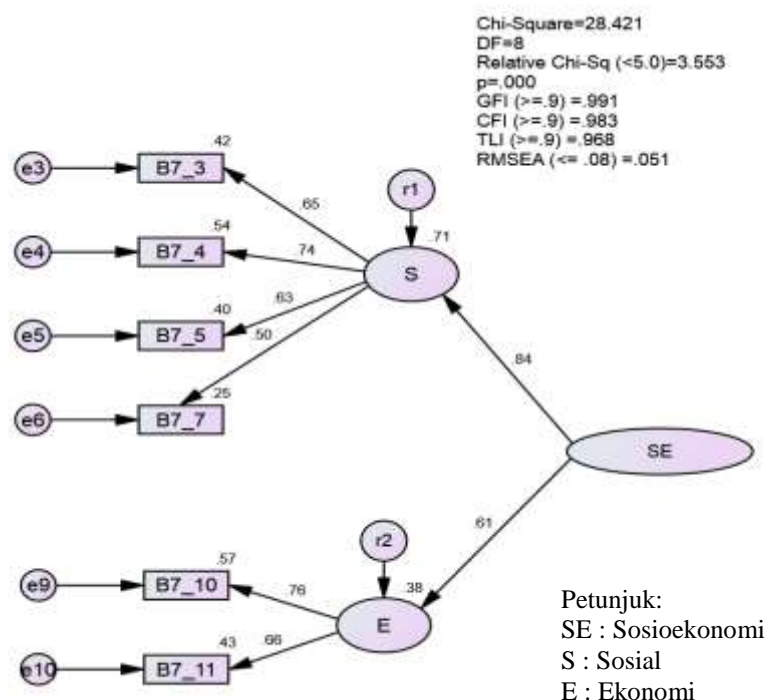
Jadual 8 Ketepatan padanan model kongenerik satu faktor sosioekonomi

Nilai Petunjuk Diterima/ Dimensi	CMIN	DF	CMIN/DF <5	PROB (p-value) >0.05	GFI >0.09	CFI >0.09	TLI >0.09	RMSEA <0.08
Sosial	18.110	3	6.037	0.000	0.991	0.980	0.960	0.71
Ekonomi	14.135	2	7.067	0.001	0.993	0.979	0.936	0.78

Dalam proses modifikasi ini beberapa item disingkirkan. Dua item disingkirkan dari dimensi ekonomi iaitu B7_8 dan B7_9. Bagi dimensi sosial pula, dua item telah disingkirkan iaitu B7_1 dan B7_2.

Model Analisis Faktor Pengesahan Peringkat Kedua Sosioekonomi

Rajah 2 menunjukkan model CFA peringkat kedua konstruk sosioekonomi yang telah mencapai ketepatan padanan yang baik. Model ini merupakan gabungan semua dimensi konstruk sosioekonomi yang dikekalkan dalam analisis peringkat pertama.

Rajah 2 Model analisis faktor pengesahan peringkat kedua sosioekonomi

Analisis model dalam Jadual 9 menunjukkan bahawa model yang dibentuk telah mencapai tahap kesepadanan yang baik berdasarkan petunjuk yang ditetapkan (CMIN = 28.421, DF = 8, CMIN/DF = 3.553, $p = 0.000$, GFI = 0.991, CFI = 0.983, TLI = 0.968 dan RMSEA = 0.051).

Jadual 9 Petunjuk model kesepadanan analisis faktor pengesahan peringkat kedua konstruk sosioekonomi

Petunjuk	Nilai Petunjuk Diterima	Analisis Faktor Pengesahan Peringkat Kedua
<i>Absolute Fit Indices</i>		
CMIN		28.421
DF		8
CMIN/DF	<.5	3.553
PROB (P-val)	>0.05	0.000
RMSEA	<0.08	0.051
<i>Goodness of Fit Index (GFI)</i>		
	>0.90	0.991
<i>Comporative Fit Index (CFI)</i>		
	>0.90	0.983
<i>Tucker-Lewis Indices (TLI)</i>		
	>0.90	0.968

Penilaian Kesahan Konstruk

Jadual 10 menunjukkan nilai faktor pemberat iaitu *factor loading* (λ) bagi item-item yang dikekalkan bagi dimensi melebihi nilai faktor pemberat yang ditetapkan iaitu 0.5. Nilai faktor pemberat bagi sosial ialah di antara 0.501 hingga 0.736 dan dimensi ekonomi di antara 0.657 hingga 0.756.

Nilai Purata Varians Terekstrak (AVE) bagi setiap dimensi mesti mencapai nilai $AVE \geq .4$ (Hair et al., 2010). Bagi dimensi sosial ($AVE = 0.40$) dan bagi dimensi ekonomi ($AVE = 0.50$). Manakala bagi petunjuk kebolehppercayaan komposit (CR), kedua-dua dimensi mencapai nilai yang baik iaitu melebihi 0.6. Ini menunjukkan kedua-dua dimensi dan item yang termuat dalam model pengukuran CFA mempunyai kesahan konvergen.

Jadual 10 Statistik deskriptif dan kesahan konstruk sosioekonomi

Dimensi	Item	λ	SMC	Analisis Akhir	
				AVE	CR
Sosial	B7_3	0.649	0.421201	0.40	0.73
	B7_4	0.736	0.541696		
	B7_5	0.629	0.395641		
	B7_7	0.501	0.251001		
Ekonomi	B7_10	.756	0.571536	0.50	0.67
	B7_11	.657	0.431649		

Petunjuk:

λ = faktor pemberat (*factor loading*)

SMC = kolerasi berganda kuasa dua (*Squared Multiple Correlations*)

AVE = purata varians terekstrak (*Average Variance Extracted*)

CR = kebolehpercayaan komposit (*Composite Reliability*)

Kajian ini dilakukan untuk menilai kebolehpercayaan dan kesahan konstruk sosioekonomi dengan menggunakan kedua-dua analisis faktor penerokaan (EFA) dan analisis faktor pengesahan (CFA) dalam konteks kawasan pinggiran. Keputusan kajian melalui proses EFA dan CFA menunjukkan bahawa hanya dua sub konstruk bagi konstruk sosioekonomi yang mempunyai nilai kebolehpercayaan dan kesahan yang tinggi. Antara sub konstruk bagi sosioekonomi ialah sosial (S) dan ekonomi (E).

Keputusan menunjukkan bahawa kedua sub konstruk tersebut sesuai digunakan untuk mengukur kesejahteraan hidup bagi konstruk perumahan di kawasan pinggiran. Bagi pandangan umum kehidupan yang bekualiti pastinya memerlukan usaha yang berterusan dalam memastikan kesejahteraan sosioekonomi, perumahan, persekitaran fizikal dan aktiviti sosial bagi mengurangkan impak ke atas peningkatan masalah seperti jenayah dan kecurian (Samruhaizad & Azahan, 2014). Keadaan sosial kawasan pinggir bandar juga cenderung untuk mempamerkan ciri-ciri yang unik terutamanya berpegang teguh dan beramal dengan ajaran agama khususnya agama Islam selain turut mempamerkan kualiti kejiwaan yang tinggi kerana amalan beragama dapat membantu mengawal gejala sosial dan jenayah daripada berleluasa (Rozana, 2007).

KESIMPULAN

Artikel ini ditulis untuk menganalisis dan membina indikator bagi kesejahteraan hidup penduduk di kawasan pinggiran yang mempunyai kebolehpercayaan serta kesahihan yang tinggi supaya hasil penyelidikan yang diperoleh adalah berkualiti. Hasil kajian menunjukkan selepas EFA dan CFA digunakan, hanya dua sub konstruk daripada konstruk sosioekonomi dan 6 item yang mempunyai nilai kesahan yang tinggi iaitu CR melebihi 0.6. Dua sub konstruk sosioekonomi ialah i) sosial, dan ii) ekonomi. Analisis ini menunjukkan bahawa model pengukuran memenuhi kriteria pengukuran bagi mengukur kesejahteraan bagi kawasan pinggiran. Dapatan kajian juga menunjukkan nilai indeks padanan adalah bersamaan dengan $p=0.000$, nilai relatif chi-square bersamaan dengan 3.553, 0.991 bagi nilai GFI, 0.983 bagi nilai CFI, 0.968 bagi nilai TLI dan RMSEA bersamaan 0.051. Indikator transformasi desa bandar bagi konstruk sosioekonomi yang terhasil adalah memenuhi syarat bagi membina model persamaan berstruktur (SEM). Justeru, model ini adalah sesuai digunakan bagi mengukur transformasi kawasan pinggiran di Malaysia dari aspek sosioekonomi penduduk. Walau bagaimanapun, kajian ini masih dapat ditambah baik pada masa akan datang dengan mengambil kira aspek lain yang mendorong sosioekonomi berdasarkan faktor demografi dan latar belakang penduduk.

PENGHARGAAN

Perbincangan dalam artikel ini adalah sebahagian penemuan dari penyelidikan yang berjudul 'Pembinaan Petunjuk Transformasi Desa Bandar di Pinggir Wilayah Metropolitan Lanjutan Lembah Klang-Langat' tajaan Geran Top Down Kementerian Pengajian Tinggi 2016 (2016-0238-106-41).

RUJUKAN

- Abdul Samad, H. (2010). Urbanisasi di Malaysia: Mengaitkan kepelbagaian proses ke bentuk perbandaran. *Malaysian Journal of Environmental Management*, 11(2), 21-31.
- Ary, D., Jacobs, L. C., & Asghar, R. (2002). *Introduction to research in education* (6th ed.). Belmont: Wadsworth.
- Christiaensen, L., Weerdt, J., & Todo, Y. (2013). Urbanization and poverty reduction: The role of rural diversification and secondary towns. *Agricultural Economics*, 44(4-5), 435-447.
- Chua, Y. P. (2014). *Kaedah dan statistik penyelidikan* (3rd ed.). Kuala Lumpur: Mc. Graw Hill Sdn Bhd.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2000). *Research methods in education* (5th ed.). London: RoutledgeFalmer.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis* (2nd ed.). Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Fornell, C., & Larcker, D. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Hair, J. F., Black, B., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective*. New Jersey: Pearson Education.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate data analysis* (6th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Haris, A. W. (2004). Masalah sosial di bandar Semenanjung Malaysia: Tinjauan daripada perspektif masyarakat Malaysia. *JATI-Journal of Southeast Asian Studies*, 9, 55-74.
- Haryati, S., & Nurasyikin, M. (2013). Transformasi dan pembangunan luar bandar: Kesan ke atas penduduk dan persekitaran. *International Journal of the Malay World and Civilisation (IMAN)*, 1(2), 71-81.
- Jabatan Perancangan Bandar dan Desa Semenanjung Malaysia. (2016). *Dasar Perbandaran Negara Kedua*. Kuala Lumpur: Jabatan Perancangan Bandar dan Desa Semenanjung Malaysia. Diperoleh daripada <https://www.townplan.gov.my/download/dpn2/Prakata.pdf>
- Jones, G. W. (2014). Urbanisation and development in Southeast Asia. *Malaysian Journal of Economic Studies*, 51(1), 103-120.
- Katiman, R. (2001). *Dasar dan strategi petempatan dalam pembangunan negara*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Katiman, R. (2006). Pemandaran dan perkembangan wilayah metropolitan lanjutan Lembah Klang-Langat, Malaysia. *Jurnal E-Bangi*, 1(1), 1-27.
- Katiman, R., Mochamad, R., Choy, E. A., Abdul Rahim, M. N., Zaini, S., & Norazuan, Md. H. Aishah@Esah, H. M. (2010). Pemandaran dan rebakan bandar di pinggir Wilayah Metropolitan Klang-Langat. *GEOGRAFIA OnlineTM Malaysian Journal of Society and Space*, 6(2), 37-50.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- McGee, T. G. (1991). The emergence of desakota regions in Asia: Expanding a hypothesis. *The Extended Metropolis: Settlement Transition in Asia*, 3-25.
- Nurasyikin, M., & Haryati, S. (2013). Transformasi pembangunan luar bandar: Kesan ke atas kesejahteraan hidup masyarakat. Dalam *Persidangan Kebangsaan Geografi & Alam Sekitar, 5-6 Mei 2013*. Universiti Pendidikan Sultan Idris, Perak.
- Rozana, Z. (2007). *Sustainable housing for residential – industrial neighbourhoods in Malaysia: A study on the element of indoor environmental quality improvements (PhD Dissertation)*. Queensland University of Technology.
- Samruhaizad, S. (2015). Kesedaran pembangunan, kesediaan diri dan penerimaan perubahan: Komponen meningkatkan kualiti hidup masyarakat pinggir bandar di daerah Hulu Langat, Selangor. *International Journal of the Malay World and Civilisation*, 3(3), 37-121.
- Samruhaizad, S., & Azahan, A. (2014). Isu perbandaran dan kualiti hidup penduduk pinggir bandar. *International Journal of the Malay World and Civilisation*, 2(1), 63-75.
- Samruhaizad, S., & Jamaluddin, M. J. (2012). Kualiti hidup penduduk pinggir bandar. Dalam *Seminar Ekologi, Habitat Manusia dan Perubahan Lingkungan di Alam Melayu, 8-9 Oktober 2012, Pekanbaru, Riau, Indonesia*. ISBN 978-979-792-332-7.
- Sekaran, U., & Bougie, R. (2009). *Research methods for business: A skill building approach* (5th ed.). West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.
- Sekaran, U., & Bougie, R. (2016). *Research methods for business: A skill building approach* (7th ed.). West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.
- Shaharudin, I., Abdul Samad, H., Ruslan, R., & Abdul Hadi, H. S. (2016). Transformasi dan dayahuni perumahan di Malaysia. Dlm. Jamaluddin, M. J., Abdul Samad, H., Ahmad Fariz, M., & Kadaruddin, A. (eds.), *Transformasi dan dayahuni habitat manusia* (pp. 157–174). Bangi: Penerbit UKM.
- Shaharudin, I., Lim, C. S., & Abdul Samad, H. (2004). Kemudahterancaman (vulnerability) penduduk terhadap perubahan guna tanah di Selangor. *Malaysian Journal of Environmental Management*, 5(1), 79-98.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (1996). *Using multivariate statistics* (3rd ed.). New York: HarperCollins.
- Tommy, F. (2009). The continuity and change in mega-urbanization in Indonesia: A survey of Jakarta–Bandung

- Region (JBR) development. *Habitat International*, 33(4), 327-339.
- Wan Maznah, W. H., Rosniza Aznie, C. R., & Azahan, A. (2016). Pemandangan dan kemudahan isi rumah pinggir bandar raya metropolitan Kuala Lumpur. *Geografia: Malaysian Journal of Society and Space*, 12(14), 41-49.
- Yahaya, I. (2002). Proses industrialisasi luar bandar: Impak terhadap komuniti di Tanah Rancangan Felda. Dlm. Mohamad Lukman, Z., Abdul Aziz, J., Mohd Yusof, H., & Faridatul Azna (eds.), *Impak pembangunan: kualiti hidup dan persekitaran*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors Sdn. Bhd.
- Yazid, S., Mohmadisa, H., Hanifah, M., & Nasir, N. (2017). Issues of rural-urban transformation on the fringe of metropolitan region: Several findings from the Selangor Northern Corridor, Malaysia. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 7(6), 913-924.